

גבולות היחידה: במדבר פרק י"ט, פסוקים א'-כ"ב

נושא היחידה: פרה אדומה

כתב: אורן גוטמן

מספר השיעורים: 1-2

הסבר
כללי:

הפרק עוסק במצוות הכנת אפר פרה אדומה ובשימוש בו לצורך טהרת טמא מת. תוך כדי הפסוקים, ישנם תיאורים של עקרונות מדיני טומאה וטהרה, וכן יש פירוט של החוקים העולים מעקרונות אלו.

את פסוקים א'-ו' נלמד באופן אינטנסיבי, כך שאת פסוקים אלו נקרא מתוך הכתוב, ואילו את פסוקים ז'-כ"ב נלמד באופן אקסטנסיבי, כך שרק נלמד את התוכן של פסוקים אלו.

פתיחה:

במהלך ספר במדבר למדנו על מספר סוגי קרבנות. רוב הקרבנות מוקרבים על המזבח במשכן (ובארץ ישראל - בבית המקדש). בשיעור זה נלמד על קרבן מיוחד השונה מכל מה שאנו מכירים עד היום.

כדי להמחיש לנו את העניין, נקרא כתבה קצרה מתוך אתר nrg העוסקת בקרבן זה [קישור לכתבה: <http://www.nrg.co.il/online/11/ART2/586/486.html>].

לאחר שנקרא את הכתבה, נדע שמדובר בפרה אדומה ושישנם אנשים המחפשים פרה אדומה גם בימינו אלה. כעת נעבור ללמוד פרשה מרתקת זו.

עיון בפסוקים:

הקדמה/מיקומה של פרשת פרה אדומה

לפני הלימוד של הפסוקים, נעיין מעט במקומה של פרשת פרה אדומה בספר במדבר בכלל, ואחרי פרשת קורח בפרט.

נסקור בקצרה את ציר הזמן של ספר במדבר: האירועים המתוארים בפרקים א'-י' התרחשו בחודשי ניסן-אייר של השנה השנייה ליציאת מצרים. האירועים המתוארים בפרקים י"א-י"ח התרחשו החל מחודש אייר ועד ט' באב (בו אירע חטא המרגלים) והתקופה הסמוכה לו של השנה השנייה ליציאת מצרים.

לפי דברי חז"ל (גמ' מסכת גיטין ס' ע"א), פרשת פרה אדומה נאמרה למשה רבנו בר"ח ניסן בשנה השנייה ליציאת מצרים, בתחילת ספר במדבר (פרק א'), אך נכתבה בתורה מאוחר יותר בפרק י"ט. בפרקים כ'-ל"ו אנו מדלגים שלושים ושמונה שנים קדימה לאירועים שהתרחשו בשנת הארבעים ליציאת מצרים. אם כן, פרק י"ט (פרשת פרה אדומה) הוא הדיבור האחרון של הקב"ה

עד לשנה השלושים ושמונה ליציאת מצרים. במשך כל שלושים ושמונה השנה האלו, דבר ה' לא היה נגלה.

לאור סקירה זו, עולה השאלה: מדוע נסמכה פרשת פרה אדומה דווקא לפרשת קרח? יש מספר תשובות אפשריות על שאלה זו, ואנו ניתן שתיים מתוכן:

1. בפרשת קרח למדנו שהקב"ה מצווה את הלויים והכוהנים לשמור על המשכן, שלא ייכנסו זרים לתוכו. פרשת פרה אדומה מהווה המשך לציווי זה, בכך שהיא באה באמצעות הטלת חובת הטהרה - למנוע מהטמא להיכנס אל המשכן, ולהענישו אם ייכנס למקדש טמא מת.
2. ניתן ללכת גם בכיוון אחר. חטאם של מאתיים וחמישים הנשיאים היה שהם רצו להתקדש יותר מכפי שהתורה הגבילה אותם. הרצון שלהם להתעלות מעבר ליכולתם, הביא אותם לחלוק על מנהיגי ישראל - משה ואהרן. לכן הסמיכה התורה את פרשת פרה אדומה לפרשת קרח - כדי לומר שהעיקר הוא התהליך של הטהרה וההתקרבות אל הקודש באופן הדרגתי, ללא פריצת הגבולות אל הקודש¹.

לימוד תוכן הפסוקים

קריאת הפסוקים תתבצע, כך שנקרא פסוק בקול רם ונסביר את הנאמר בפסוק, ע"פ ההסבר שיובא להלן. ישנן נקודות לדיון תוך כדי הקריאה והלימוד:

פסוק ב': התורה נותנת כותרת לכל הפרק 'זאת חקת התורה', מכיון שהיא משתמשת בה כמבוא לדיני טומאת מת ולטהרות ממנה. פירוש דעת מקרא העלה אפשרות שהכותרת חייבת לבוא, בגלל החידוש שיש בדיני טומאת מת שלא מצינו בשום טומאה אחרת [טומאת אוהל, והזאה ביום השלישי וביום השביעי במי נידה].

בפסוק שלנו, הפירוש של 'חוקה' הוא: מצווה מסוימת שהתורה מצווה. והפירוש של 'תורה' הוא: מערכת הוראות בנושא הלכתי מסוים. האפיון של 'חוקה' הוא שמדובר על מצווה שהיא למעלה מהשכל האנושי - שהשכל האנושי אינו יכול להבינה. בניגוד ל'חוקה', ישנם 'משפטים' הנכנסים תחת השכל האנושי שיכול להבינם ולתופסם.

הפרשה פותחת בתיאור לקיחת הפרה ובגדרים ההלכתיים של אותה פרה, כגון: שכולה אדומה וששתי שערות שחורות פוסלות בה (כך מתפרש 'תמימה'). ראוי לציין שהגוון האדום שעליו מדברת התורה, הוא גוון של חום.

• חשבו: מהו אנו יכולים ללמוד מהדרישה שכל הפרה תהיה בעלת אותה גוון שיער, ושאפילו שתי שערות מגוון שונה פוסלות בה?

ייתכן שהדרישה לשלמות בצבע של הפרה מלמדת אותנו, שכאשר אנו מגיעים לטהרה, עלינו להיות נקיים לחלוטין, ללא פניות ומחשבות אחרות. נמשיל זאת לאדם שרוצה להיטהר במקווה

¹ פירוש הנצי"ב (י"ט, א').

אך מחזיק בידיו שרץ טמא. אפילו אם הוא יטבול אלפי פעמים, הטבילה לא תעלה לו. כדי להיטהר, עליו להשליך את השרץ, ורק לאחר מכן להיטהר.

פסוקים ג'-ד': להלכה (יומא מ"ב, ע"א), השחיטה חייבת להתקיים ע"י הכהן, אלא שהשחיטה אינה מחייבת דווקא כהן גדול, והיא יכולה להתבצע גם על ידי כהן הדיוט². אם כן, הפסוק מתאר שהשחיטה נעשית ע"י אלעזר הכהן, ושבזמן השחיטה, צריך שדעתו תהיה על שחיטת הפרה. השחיטה צריכה להתקיים מחוץ לשלושת המחנות: מחנה שכינה, לווייה וישראל. ובימי בית שני השחיטה התקיימה מחוץ לחומת העיר ירושלים - בהר הזיתים. תמונה זו נלקחה מאתר מכון המקדש:

מכיוון שהשחיטה הייתה מחוץ למקום המשכן (אוהל מועד), הכהן היזה באצבעו (ולא באמצעות כלי) את הדם של הפרה האדומה לכיוון הפתח של המשכן שבע פעמים. את הדם שנשאר לאחר ההזאה, היו שורפים עם הפרה, כמבואר בפסוק ה'.

פסוקים ה'-ו': הפרה נשרפת כולה בשלמות במקום שבו היא נשחטה. פרה אדומה אינה כמו קרבן רגיל, שהרי שרפת הפרה נעשית מחוץ לשלושת המחנות, מה שלא ייתכן בקרבן רגיל. כמו כן, הפרה האדומה אינה מוקרבת על המזבח ככל קרבן, אלא נשרפת מחוץ למשכן. בניגוד לשחיטה שצריכה להתבצע דווקא על ידי כהן, שרפת הפרה יכולה להתבצע ע"י איש זר, ובלבד שהכהן יראה את השרפה ולא יסיח את דעתו ממנה. השורף משליך לתוך שרפת הפרה שלושה דברים: עץ ארז (עץ המצוי בימינו בעיקר באזור הלבנון), אזוב (המכונה בימינו 'זעתר') ושני תולעת (צמר בצבע אדום שאינו דוהה, המופק מביצי הנקבה של כנימת המגן המצויה בענפי אלון התבור).

פסוקים ז'-כ"ב: את הפסוקים האלו המורה ילמד בעל פה, כך שהתוכן הכללי שלהם יילמד ע"י התלמידים.

² ראוי לציין שמהמשנה במסכת פרה פרק ג' משנה ח' מבואר, שבדרך כלל הכהן הגדול היה עושה את מעשה הפרה.

על התלמידים לחפש מילים מנחות, שעל פיהן נוכל לנסות להבין את המשמעות של טהרת הפרה האדומה.

- מצאו כל ביטוי הקשור ל"מים". כמה מופעים כאלה מצאתם? [פסוקים ז, ח, ט, יג, יז, יח, יט, כ, כא = 9 פעמים].

- מצאו את המילים 'טמא' ו'טהור'. כמה מופעים כאלה מצאתם? [המילה 'טמא' - פסוקים ז, ח, י, יא, יג, יד, טו, טז, יז, יט, כ, כא, כב = 18 פעמים; המילה 'טהור' - פסוקים ט, יב, יח, יט = 7 פעמים].

- נסו להסביר כיצד המים קשורים לטהרה וטומאה.

ייתכן שהקשר בין מים לטהרה וטומאה הוא שהמים אינם משמשים רק לניקיון גופני, אלא גם לניקיון רוחני של האדם. במים יש כוח להחזיר את האדם למקום מזוקק, חודר, טבעי ופשוט. ניתן להכניס כאן משחקי מים הממחישים לנו את הטבעיות שיש במים.

דוגמאות: 1. מים תמיד שואפים לרדת למטה, לכן ניקח צינור של מים, נשפוך מים מצד אחד, והמים יישפכו מהצד השני. 2. ניתן לכל ילד שתי כוסות מים מלאות ונסמן מסלול. נמדוד מי מגיע ראשון בלי לשפוך שום טיפת מים. אפשר גם להחליט מהי כמות המים שצריך להגיע איתה עד סיום המסלול ולמדוד אותה בסיום המסלול.

לאור זאת, מובן שכאשר התורה משתמשת לאורך הפסוקים במילה 'חטאת' (פסוק ט'), אין הכוונה לכפרה על עברה, אלא במשמעות של טהרה מתוך טומאת המת שהאדם שרוי בתוכה.³

לאחר שמצאנו את המילים המנחות של הפסוקים, נעבור לסקירה כללית של נקודות חשובות העולות מן הפסוקים.

כל מה המתעסק בפרה אדומה משחיטתה ועד איסוף אפרה, טמא טומאת בגדים, וחיוב להטביל את בגדיו במקווה ולטבול את כל גופו במקווה ולהמתין עד 'הערב שמש', כדי להיחשב אדם טהור. כאן עולה השאלה: כיצד ייתכן שמה שאמור לטהר, מטמא בעצמו? הספורנו כתב שזה דומה לתרופה שמבריאה את החולים, אך אדם בריא שייקחנה עלול לחלות, שהרי התרופה מתאימה רק לחולים.

- הביאו דוגמאות למקרים בהם מעשה מסוים הועיל לאדם אחד וגרם נזק לשני. דוגמה: תלמיד אחד בכיתה ראה את חברו הולך עם חולצה קצרה בשיא החורף. הוא חשב שמעשה זה 'מגניב' ומיוחד, אלא שלאחר זמן קצר שהוא עצמו הלך עם חולצה קצרה, הוא חלה בדלקת ריאות.

³ הרמב"ם (מו"נ, ג, מז) כתב שהתורה כותבת את הטעם "חטאת היא" - כלומר, שהפרה מכפרת על טומאת המת ומכשירה את האדם להיכנס אל הקודש.

- דרך הדוגמאות שהתלמידים מעלים אפשר לפתח דיון: מתי אנו בוחרים משהו המתאים לכוחנו? האם אנו מכירים מספיק את עצמנו, כדי לאפשר לנו להתעסק בדברים שהם מעל ומעבר לכוחותינו?

לאחר מכן, מתארים הפסוקים (י"ד-ט"ז) מה הן דרכי ההיטמאות למת (הנכנס לאוהל שאינו מחובר לקרקע שיש בו מת, כשנוגע במת וכד') ומה נחשב כטמא, כיצד מכינים את מי הנידה וכיצד מחטאים וכיצד נטהרים. לסיום, מובא עונשו של מי שלא התחטא בכך שטימא את מקדש ה'.

הצעות להמחשה:

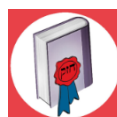
1. סרטון מאתר מכון המקדש - <http://www.redcow.co.il> - המלמדנו על פרה אדומה, ובו ניתן לראות כיצד מכון המקדש מנסה לגדל באופן מעשי פרה אדומה כשרה בארץ ישראל. כמו כן, באתר של מכון המקדש ניתן לראות ציורים הממחישים את שרפת הפרה האדומה בזמן בית המקדש השני.
2. תמונה של עץ ארז ואזוב [מתוך האתר של מט"ח - המרכז לטכנולוגיה חינוכית]: <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=23745>
3. לאור התמונות של מעמד שרפת פרה אדומה (מתוך אתר מכון המקדש), כל תלמיד יכתוב חיבור קצר על אדם שצופה בהתרגשות רבה בתהליך שרפת הפרה בזמן בית המקדש השני. תארו מהן ההרגשות והתחושות העולות בקרב הצופים במעמד המרומם.

מסרים והפנמה:

1. **שמיעה בקול ה'** – התורה פותחת את הפרשה במילים "זאת חקת התורה", ללמדנו שגם אם איננו מבינים בשכלנו את טעמי המצוות, אנו מחויבים לקיימן.
 2. **זהירות מהבאת הטומאה אל המקדש** – מצוות פרה אדומה גורמת לאדם טמא להתרחק ממקום המקדש, שהוא מקום הטהרה. כדי להיכנס למקדש, אדם צריך לעבור תהליך של טהרה גופנית ורוחנית.
- שאלת הפנמה: כל תלמיד יכתוב חיבור קצר לאור התמונות של מעמד שרפת פרה אדומה, ובו הוא יתאר את התחושות וההרגשות שעלו בקרב הצופים במעמד המרומם.

סיכום:

למדנו בשיעור על מצוות פרה אדומה, לקיחתה, שחיטתה ושרפתה מחוץ למקדש. פרק י"ט נאמר למשה קודם למה שנכתב בפועל. לאור זאת, הסברנו מה המשמעות של מיקום המצווה דווקא לאחר פרשת קורח. לסיום, למדנו על התהליך של ההיטהרות מטומאת המת ועל עונשו של מי

שנכנס טמא למקדש. כעת אנו יכולים להבין את גודל המשימה המוטלת על כתפי האנשים שרוצים
לגדל פרה אדומה בארץ ישראל.